

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна,
доктору психологічних наук, доценту,
завідувачу кафедри загальної психології
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
Олефіру Валерію Олександровичу
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

**офіційного опонента кандидата психологічних наук, доцента
Войтенко Олени Василівни
на дисертацію Холманової Вікторії Володимирівни
«Психологічні чинники суб'єктивного благополуччя працівників
в ІТ-компаніях з різним типом організаційної структури»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 053 Психологія**

Актуальність дослідження. Актуальність проблеми збереження психологічного благополуччя працівників у сучасних умовах України зумовлена поєднанням глибоких соціальних, економічних і безпекових викликів, які істотно впливають на діяльність і повсякденне життя людей. Тривалі військові дії спричиняють хронічний стрес, підвищену тривожність, відчуття невизначеності щодо майбутнього, втрату відчуття безпеки та стабільності. У таких умовах робота часто перестає бути лише сферою самореалізації, а стає додатковим джерелом психоемоційного навантаження. Український ринок праці паралельно з цим зазнає інтенсивних структурних змін: поширюються дистанційні та гібридні форми зайнятості, зростають вимоги до гнучкості, самоорганізації та відповідальності працівників, посилюється конкуренція та ризик професійного вигорання. Збереження благополуччя працівників у таких умовах є критично важливим не лише для індивідуального психічного здоров'я, а й для стійкості організацій та економіки загалом. Психологічно благополучні працівники демонструють вищу продуктивність, здатність до адаптації, прийняття рішень і командної взаємодії, що особливо важливо в умовах нестабільності та криз. Натомість ігнорування цієї проблеми може призводити до зростання плинності кадрів, зниження якості роботи, втрати людського потенціалу. Таким чином, у сучасних українських реаліях проблема збереження благополуччя працівників набуває стратегічного значення. Вона потребує комплексного наукового осмислення та практичних

рішень, що враховують як об'єктивні умови воєнного часу, так і індивідуальні ресурси й потреби працівників, а також роль організацій у створенні психологічно підтримуючого робочого середовища. У цьому контексті дисертаційне дослідження Холманової Вікторії Володимирівни «Психологічні чинники суб'єктивного благополуччя працівників в ІТ-компаніях з різним типом організаційної структури» є актуальним, своєчасним, науково і соціально обумовленим кроком до визначення шляхів розв'язання окресленої проблеми.

Оцінка змісту та завершеності дисертаційного дослідження.

Ознайомлення зі змістом і структурою дисертаційного дослідження Холманової В.В. дає підстави стверджувати, що в ньому чітко сформульовано всі обов'язкові складові кваліфікаційної роботи. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 152 найменування, з них 126 – іноземними мовами, та 6 додатків. Загальний обсяг роботи складає 198 сторінок машинописного друкованого тексту, обсяг основної частини викладено на 163 сторінках. Дисертація є завершеною науковою працею, присвяченою розв'язанню проблеми суб'єктивного благополуччя працівників ІТ-компаній від теоретичного аналізу її сучасного стану та пошуку потенційних детермінант до емпіричної перевірки та визначення напрямків практичного втілення наукових здобутків.

Зміст анотації відповідає змісту роботи, висвітлює найбільш суттєві відомості стосовно теоретичного підґрунтя, методології дослідження, обраного дизайну, отриманих результатів.

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено мету і задачі дослідження, наукову новизну і практичну цінність роботи, наведено відомості щодо апробації роботи та публікації за темою дисертації.

Перший розділ дисертації присвячений теоретичному аналізу чинників суб'єктивного благополуччя працівників ІТ-компаній. Проаналізовано стан проблеми професійного благополуччя особистості. Розділ містить різнобічний багаторівневий аналіз наукових джерел, існуючої термінології, конкретних ознак і чинників суб'єктивного благополуччя. Варто підкреслити, що авторка враховує і вітчизняні, і зарубіжні напрацювання. Ґрунтовний аналіз наукового доробку дозволив визначити низку потенційних чинників, що забезпечило дослідницю надійною основою для подальшого розгортання дослідження.

Базуючись на висновках теоретичного аналізу **другий** розділ розкриває авторську концепцію дослідження, висвітлено методичні підходи, описано комплекс діагностичного інструментарію, складений відповідно до поставлених у дослідженні завдань та на основі підтверджених психометричних властивостей, із високими показниками валідності.

Для формування вибірки дослідження авторка залучає працівників кількох українських і міжнародних ІТ-компаній. Загальна кількість учасників різних етапів

опитування складає 260 осіб, що відповідає статистичним вимогам для кількісних досліджень. Достатній обсяг вибірки, її відповідність за ключовими соціально демографічними показниками загальній структурі генеральної сукупності підтверджують репрезентативність вибірки та можливість широкого узагальнення отриманих результатів.

У **третьому** розділі представлено результати емпіричного дослідження, спрямованого на перевірку висунутих гіпотез щодо особливостей суб'єктивного благополуччя ІТ-фахівців у різних організаційних контекстах. Проведений аналіз відмінностей показників суб'єктивного благополуччя, екзистенціальної сповненості, віри в справедливий світ, віри в силу грошей та культурних орієнтацій залежно від типу організаційної структури компанії. Досліджено психологічні предиктори суб'єктивного благополуччя для двох груп ІТ-фахівців із різних компаній. Проаналізовано профілі культурних орієнтацій та пов'язані з ними відмінності у показниках суб'єктивного благополуччя, екзистенціальної сповненості, віри в силу грошей і віри в справедливий світ з урахуванням типу організаційної структури компанії-роботодавця. Зроблено порівняльний аналіз показників, отриманих на різних етапах дослідження, та аналіз опосередкованого впливу війни на суб'єктивне благополуччя через віру в справедливий світ для себе та екзистенціальну сповненість. Застосування різноманіття сучасних методів дозволило авторці дисертації одержати непересічні результати.

У **четвертому** розділі надано опис навчальної програми «Суб'єктивне благополуччя працівників ІТ компаній», розробленої на підставі результатів дисертаційного дослідження для підвищення кваліфікації HR-менеджерів та керівників ІТ компаній. Наявність відповідних довідок про впровадження даної програми підтверджує прикладну спрямованість дисертаційного дослідження.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків сформульованих у дисертації базується на глибокому теоретичному та емпіричному аналізі проблеми. Достовірність одержаних результатів забезпечена коректним застосуванням сучасного апарату статистичної обробки даних, а загальні висновки логічно випливають із послідовно виконуваних завдань дослідження. Оцінка змісту роботи засвідчує її цілісність, логічну структурованість і відповідність вимогам до дисертацій докторів філософії.

Повнота викладу матеріалу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Матеріали дисертації викладено у 4 наукових працях, серед яких 2 – у виданнях, індексованих у міжнародній базі даних Scopus (Q2) у співавторстві, 2 – у фахових виданнях України, затверджених МОН України, одна з яких одноосібна та одна у співавторстві; 4 праці, що належать до матеріалів та тез доповідей міжнародних конференцій.

Основні наукові результати та їх наукова новизна. Результати дисертаційного дослідження свідчать про ґрунтовне вивчення авторкою

теоретичних і практичних аспектів суб'єктивного благополуччя та його психологічних чинників. Важливий внесок у розв'язання досліджуваної проблеми полягає у наступному: розмежовано незалежні та залежні від типу організаційної структури компанії-роботодавця психологічні чинники суб'єктивного благополуччя працівників; встановлено, що показники суб'єктивного благополуччя ІТ-працівників не визначаються типом організаційної структури компанії роботодавця; виділено групи ІТ-працівників з різними профілями культурних орієнтацій та встановлено, що найкращі показники суб'єктивного благополуччя та екзистенційної сповненості мають працівники з домінуючою орієнтацією на горизонтальний колективізм; визначено психологічні механізми впливу війни на суб'єктивне благополуччя.

Загалом дисертаційне дослідження Холманової Вікторії Володимирівни заслуговує на позитивну оцінку, оскільки є завершеним, самостійним теоретико-емпіричним дослідженням, що вирізняється професійним рівнем виконання та становить гідний внесок у розв'язання зазначеної проблематики.

Однак, поряд із висвітленням позитивних сторін дисертації доцільно звернути увагу на окремі **зауваження та дискусійні положення**, усунення яких сприяло б кращому розумінню суті проведеного дослідження, а саме:

1. Формулювання об'єкта дослідження як «чинники суб'єктивного благополуччя» є методологічно звуженим. Об'єкт дослідження в науковій роботі має відображати ширше психологічне явище або процес, у межах якого здійснюється аналіз, тоді як «чинники» вже передбачають аналітичний рівень пояснення і, фактично, належать до площини предмета. Таке визначення об'єкта може зумовлювати змішування рівнів наукового аналізу та обмежувати можливості комплексного розгляду феномена суб'єктивного благополуччя як цілісного психологічного явища.

Також викликає сумнів обґрунтованість формулювання предмета дослідження як «екзистенційна сповненість, базові переконання та культурні орієнтації як психологічні чинники суб'єктивного благополуччя ІТ-фахівців...». Ці змінні ще на етапі визначення предмета дослідження апріорно задаються як «чинники», хоча емпірично їхній чинниковий статус ще не доведений. Виникає логічне питання: на підставі чого саме ці характеристики визначаються як потенційні чинники, а не як додаткові, опосередковуючі або залежні змінні? Отже, формулювання предмета дослідження виглядає передчасним і таким, що містить елементи гіпотетичного висновку ще до проведення дослідження. Таким чином, формулювання об'єкта і предмета дослідження потребують більш чіткого методологічного розмежування: об'єкт – як ширше психологічне явище, предмет – як конкретний аспект, статус якого не задається наперед, а підлягає науковому пошуку та перевірці.

2. У роботі представлено значний обсяг емпіричних даних, однак їх

інтерпретація є недостатньо розгорнутою. Автор переважно обмежується констатацією статистичних показників без належного теоретичного осмислення в контексті сучасних психологічних концепцій і пояснення виявлених закономірностей, що ускладнює розуміння психологічного змісту отриманих даних та їх практичних наслідків. Доцільним було б посилити аналітичну частину роботи шляхом глибшої інтерпретації отриманих результатів і зіставлення їх із даними попередніх досліджень.

3. Запропонована дисертанткою програма навчання для підвищення кваліфікації HR-менеджерів та керівників IT-компаній, незважаючи на загальну логічну побудову, має певну методологічну та прикладну обмеженість. Зокрема, основний акцент зроблено на управлінському опосередкуванні суб'єктивного благополуччя через діяльність керівництва, однак не заплановані втручання, безпосередньо спрямовані на корекцію та розвиток екзистенціальної сповненості, віри в справедливість світу та віри в силу грошей у самих працівників IT-сфери, які в дослідженні визначені як значущі психологічні чинники суб'єктивного благополуччя. Такий підхід певною мірою обмежує практичну цінність отриманих результатів, оскільки задекларовані чинники мають глибинний особистісно-смысловий характер і не можуть бути ефективно змінені виключно через організаційні чи кадрові процедури. Відсутність психологічної програми впливу на самих працівників створює розрив між діагностикою чинників благополуччя та можливостями їх цілеспрямованої корекції; не враховано, що HR-інструменти мають переважно опосередкований характер і не замінюють індивідуальної чи групової психологічної роботи зі смисловими переконаннями та установками персоналу. З огляду на це, дисертаційне дослідження виграло б у науковій і практичній цілісності за умови доповнення практичної частини комплексом психологічних інтервенцій або рекомендацій (тренінгових, консультативних, психоедукаційних), безпосередньо спрямованих на розвиток екзистенціальної сповненості та трансформацію дисфункційних переконань у працівників IT-сфери.

4. Незважаючи на загальну цілісність дослідження, його термінологічний апарат потребує певного уточнення. Зокрема, у формулюванні мети дослідження зазначено «дослідити внесок екзистенційної сповненості, **базових переконань** та культурних орієнтацій в суб'єктивне благополуччя працівників IT компаній ...» (стор. 25), а у розділі 2 метою дослідження є «вивчення внеску екзистенційної сповненості та **соціальних установок** у суб'єктивне благополуччя працівників IT компаній...» (стор. 72). Порушення термінологічної однорідності може спричинити неоднозначність у сприйнятті результатів.

Застосування терміну «домен», характерного передусім для комп'ютерних наук, також може викликати неоднозначне тлумачення. У психологічному дослідженні є доцільним використання традиційних психологічних понять, або надання розгорнутого пояснення авторського трактування, зокрема вживаного

словосполучення «життєвий домен». Медіаційний аналіз у різних частинах тексту періодично позначається як «медіаторний аналіз», що порушує термінологічну послідовність викладу. Аналогічно не враховано усталену в україномовній науковій традиції назву шкали Лайкерта, яку авторкою подано як «шкала Лікерта»; не відповідає традиціям слововживання застосування терміну «детермінант» у формі чоловічого роду, що в сучасних психологічних дослідженнях зазвичай використовується як «детермінанта». Зазначені неточності потребують уніфікації та приведення термінологічного апарату у відповідність до загальноприйнятих наукових стандартів.

5. У тексті роботи наявні окремі граматичні, синтаксичні та стилістичні неточності, які ускладнюють сприйняття матеріалу та знижують загальний рівень оформлення дослідження. Зазначені недоліки мають редакційний характер і не впливають на загальну наукову цінність роботи.

Наявні в дисертації недоліки суттєво не знижують її якості та науково практичної значимості.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Холманової Вікторії Володимирівни «Психологічні чинники суб'єктивного благополуччя працівників в ІТ-компаніях з різним типом організаційної структури» є завершеним, самостійним дослідженням, якому притаманна актуальність, новизна, теоретична та практична значущість, відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502), а її авторка Холманова Вікторія Володимирівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

**кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології
Державного торговельно-економічного
університету**

Олена ВОЙТЕНКО

ВОЙТЕНКО ОЛЕНА

Результат перевірки підпису

П.І.Б.

РНОКПП

Організація (установа)

Код ЄДРПОУ

Посада

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)

Сертифікат виданий

Серійний номер

Тип носія особистого ключа

Алгоритм підпису

Тип підпису

Формат підпису

Сертифікат

Підпис вірний

ВОЙТЕНКО ОЛЕНА

2671315982

ФІЗИЧНА ОСОБА

17:25:09 09.05.2026

КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

5E984D526F82F38F0400000092791102D05B4A07

Захищений

dstu4145

Кваліфікований

CAAdES-T

Кваліфікований

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна,
доктору психологічних наук, доценту,
завідувачу кафедри загальної психології
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
Олефіру Валерію Олександровичу
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента, дійсного члена НАПН України, доктора психологічних наук, професора, Заслуженого працівника освіти України, заступника директора з науково-дослідної роботи та міжнародних зв'язків, завідувачки лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України Карамушки Людмили Миколаївни на дисертаційну роботу Холманової Вікторії Володимирівни на тему: «Психологічні чинники суб'єктивного благополуччя працівників в ІТ-компаніях з різним типом організаційної структури», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності 053 Психологія

1. Обґрунтування вибору теми дослідження

Дисертаційна робота Холманової Вікторії Володимирівни присвячена актуальній для сучасної психологічної науки і практики проблемі визначення психологічних чинників суб'єктивного благополуччя працівників ІТ-компаній з різним типом організаційної структури. Обрана тема є своєчасною, науково обґрунтованою та соціально значущою, оскільки поєднує кілька важливих вимірів сучасного психологічного знання: психологію благополуччя, організаційну психологію, економічну психологію, психологію праці, психологію особистісних ресурсів та психологію життєдіяльності людини в умовах війни.

Особливої ваги дослідження набуває у зв'язку з тим, що ІТ-сфера є однією з найдинамічніших галузей сучасної економіки, у межах якої працівники постійно перебувають у ситуації високої професійної мобільності, інтенсивного інформаційного навантаження, гнучкої проєктної організації праці, конкуренції, невизначеності та необхідності саморегуляції. Для ІТ-компаній характерні різні моделі організаційної побудови - від класичних ієрархічних структур до плоских, гнучких, самоорганізованих команд. Кожна з цих моделей створює специфічне психологічне середовище для працівника, впливає на характер професійної взаємодії, відчуття автономії, відповідальності, залученості та підтримки.

Актуальність дисертації посилюється тим, що суб'єктивне благополуччя працівників у сучасних організаціях перестає бути суто індивідуально-психологічним феноменом і дедалі частіше розглядається як важливий показник організаційної ефективності, психологічної безпеки, сталості персоналу, продуктивності командної взаємодії та якості трудового життя. У цьому контексті дослідження Холманової В.В. безпосередньо відповідає сучасним запитам організаційної психології, орієнтованої на вивчення умов збереження психологічного здоров'я і благополуччя персоналу в умовах соціальної напруженості, цифровізації та воєнної невизначеності.

Суттєвим аргументом на користь актуальності теми є також те, що здобувачка розглядає благополуччя не лише як наслідок зовнішніх організаційних умов, а як результат взаємодії організаційного контексту з особистісними, ціннісно-смысловими та когнітивними чинниками. До аналізу залучено екзистенційну сповненість, віру у справедливий світ, віру в силу грошей та культурні орієнтації на індивідуалізм-колективізм. Саме така багатовимірنا постановка проблеми дозволяє уникнути спрощеного трактування благополуччя працівника лише як функції умов праці або лише як властивості особистості.

Окремої уваги заслуговує врахування контексту повномасштабної війни. Дослідження охоплює дані, зібрані у 2021, 2022 та 2024 роках, що дозволило авторці проаналізувати не лише статичні зв'язки між психологічними змінними, а й зміни суб'єктивного благополуччя ІТ-фахівців у довоєнний і воєнний періоди. Такий дизайн робить роботу особливо цінною для української психології, оскільки дає змогу емпірично осмислити механізми зниження або підтримання благополуччя фахівців в умовах тривалої соціальної кризи.

Отже, вибір теми дисертаційного дослідження є цілком обґрунтованим. Дисертація спрямована на розв'язання важливої наукової проблеми, що має значення як для розвитку теорії суб'єктивного благополуччя, так і для практики психологічного супроводу персоналу ІТ-компаній, HR-менеджменту, організаційного консультування та розроблення програм підтримки працівників у кризових умовах.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики наукових досліджень кафедри прикладної психології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Психологічні умови оптимального функціонування особистості та спільноти» (номер державної реєстрації НДР: 0120U103363). Зміст дослідження безпосередньо корелює з цією науковою тематикою, оскільки спрямований на виявлення психологічних умов, чинників і механізмів підтримання суб'єктивного благополуччя особистості в професійному та соціально кризовому контекстах.

Особистий внесок здобувачки у розробку зазначеної теми полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричній перевірці ролі екзистенційної

сповненості, базових переконань, культурних орієнтацій і ставлення до грошей у структурі суб'єктивного благополуччя ІТ-фахівців. Робота має виразну відповідність спеціальності 053 Психологія та охоплює проблематику організаційної, соціальної, економічної та особистісної психології.

3. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і якості оформлення

Дисертація Холманової В.В. є самостійною, завершеною та логічно структурованою науковою працею. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура роботи відповідає логіці дисертаційного дослідження: від теоретичного обґрунтування проблеми - до опису методології, аналізу емпіричних результатів, розроблення практичного інструментарію та формулювання загальних висновків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотези, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів. Мета дослідження сформульована як вивчення внеску екзистенційної сповненості, базових переконань та культурних орієнтацій у суб'єктивне благополуччя працівників ІТ-компаній з урахуванням типу організаційної структури та впливу війни. Завдання дослідження загалом узгоджуються з поставленою метою та відображають послідовність виконання роботи.

Перший розділ присвячено теоретичному аналізу чинників суб'єктивного благополуччя працівників ІТ-компаній. У ньому розглянуто феномен суб'єктивного благополуччя, особливості його прояву в професійному контексті, проблему організаційної структури компанії-роботодавця, а також психологічні чинники, обрані для емпіричного вивчення: екзистенційну сповненість, віру у справедливий світ, віру в силу грошей та культурні орієнтації. Позитивним є те, що авторка не обмежується загальним оглядом літератури, а вибудовує концептуальну логіку дослідження, у якій зовнішній організаційний контекст співвідноситься з внутрішніми психологічними ресурсами працівника.

Другий розділ містить опис організації емпіричного дослідження. Авторкою подано вибірку, процедуру збору даних, використані психодіагностичні інструменти та методи математико-статистичної обробки. У дослідженні взяли участь 260 ІТ-фахівців, дані яких було зібрано у три етапи: у 2021 році до початку повномасштабної війни, у 2022 році в умовах першого року війни та у 2024 році після тривалого впливу воєнного контексту. Такий часовий дизайн є сильною стороною дисертації, оскільки дозволяє порівнювати психологічні показники у різних соціально-історичних умовах.

Третій розділ становить основну емпіричну частину роботи. Авторка послідовно аналізує описову статистику, перевірку розподілу даних, порівняння показників у групах працівників з різним типом організаційної структури,

кореляційні та регресійні зв'язки між показниками суб'єктивного благополуччя і психологічними чинниками, профілі культурних орієнтацій, а також медіаційні моделі впливу війни на суб'єктивне благополуччя. Розділ демонструє належний рівень статистичної культури та вміння здобувачки працювати з багатовимірними емпіричними даними.

Четвертий розділ присвячено практичному застосуванню результатів дослідження. У ньому представлено навчальну програму «Суб'єктивне благополуччя працівників ІТ-компаній» та впроваджено у консалтинго-тренінговій компанії «Е5». Наявність такого розділу підсилює прикладну спрямованість роботи та свідчить про прагнення авторки перевести результати емпіричного дослідження у формат практично корисного психологічного інструментарію для HR-фахівців, керівників і організаційних консультантів.

Загальні висновки відповідають поставленим завданням, логічно випливають із результатів дослідження та узагальнюють основні наукові положення дисертації. Оформлення роботи загалом відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Таблиці, рисунки та статистичні дані виконують не лише ілюстративну, а й доказову функцію. Виклад матеріалу є науковим, послідовним, аргументованим і термінологічно коректним.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані у дисертації, мають належний ступінь теоретичної та емпіричної обґрунтованості. Теоретична частина роботи спирається на сучасні уявлення про суб'єктивне благополуччя, організаційне благополуччя, екзистенційні ресурси особистості, базові переконання, культурні орієнтації та психологічні наслідки кризових життєвих обставин. Авторка коректно окреслює місце власного дослідження у сучасному науковому полі й демонструє розуміння складності досліджуваного феномену.

Емпірична обґрунтованість результатів забезпечується достатнім обсягом вибірки, застосуванням стандартизованих психодіагностичних методик, використанням комплексу статистичних процедур та порівнянням даних, отриманих на різних етапах дослідження. Використання кореляційного, регресійного, дисперсійного, кластерного та медіаційного аналізу є методично виправданим і відповідає поставленим завданням. Застосування програмного забезпечення JASP свідчить про дотримання сучасних стандартів статистичного опрацювання психологічних даних.

Важливо, що дисертація не зводиться до опису окремих статистичних зв'язків. Авторка послідовно інтерпретує отримані результати в межах ширшої концептуальної логіки: суб'єктивне благополуччя ІТ-фахівців розглядається як результат взаємодії особистісно-смыслових ресурсів, базових переконань,

культурних орієнтацій, організаційного контексту та соціально кризових умов. Такий підхід підвищує пояснювальну силу дослідження.

Переконаливою є теза про те, що тип організаційної структури сам по собі не визначає рівень суб'єктивного благополуччя працівників, однак може змінювати значущість окремих культурних орієнтацій. Цей результат є важливим для організаційної психології, оскільки демонструє обмеженість лінійного підходу, за яким певна організаційна модель автоматично вважається більш сприятливою для благополуччя персоналу.

Особливо обґрунтованими є висновки щодо ролі екзистенційної сповненості та особистої віри у справедливий світ як ключових психологічних ресурсів суб'єктивного благополуччя. Медіаційні моделі впливу війни на благополуччя дозволяють перейти від констатації зниження показників у воєнний період до пояснення психологічних механізмів такого зниження. Це становить одну з найсильніших сторін дисертації.

Практичні рекомендації, запропоновані у роботі, мають достатній рівень обґрунтованості, оскільки спираються на емпірично встановлені зв'язки і спрямовані на підтримку тих психологічних ресурсів, які виявилися найбільш значущими для суб'єктивного благополуччя працівників. Отже, висновки дисертації є логічними, послідовними, методично аргументованими та такими, що відповідають поставленій меті і завданням.

5. Основні наукові результати, одержані здобувачкою, та їх наукова новизна

У дисертаційній роботі Холманової В.В. отримано низку наукових результатів, що мають ознаки новизни, теоретичної значущості та прикладної перспективності. До найбільш вагомих результатів слід віднести такі положення.

1. Емпірично встановлено, що показники суб'єктивного благополуччя ІТ-працівників не мають прямої залежності від типу організаційної структури компанії-роботодавця. Цей результат уточнює наукові уявлення про зв'язок між організаційними умовами та благополуччям працівників і показує, що вплив організаційної структури не є однозначним.

2. Розмежовано психологічні чинники, значущість яких є відносно незалежною від типу організаційної структури, та чинники, внесок яких змінюється залежно від організаційного контексту. До першої групи віднесено екзистенційну сповненість і віру у справедливий світ, до другої - культурні орієнтації та віру в силу грошей.

3. Показано провідну роль екзистенційної сповненості у підтриманні як емоційного, так і когнітивного компонентів суб'єктивного благополуччя ІТ-фахівців. Це положення поглиблює уявлення про смислові ресурси особистості як чинники психологічної стійкості у професійній діяльності.

4. Уточнено значення віри у справедливий світ, зокрема розмежовано роль особистої та загальної віри у справедливий світ у структурі суб'єктивного

благополуччя. Важливим є висновок про те, що особиста віра у справедливий світ виявляється більш чутливою до впливу війни, тоді як загальна віра у справедливість може виконувати функцію відносно стабільного психологічного ресурсу.

5. Виділено профілі культурних орієнтацій ІТ-працівників і встановлено, що працівники з домінуванням горизонтального колективізму мають кращі показники суб'єктивного благополуччя та екзистенційної сповненості порівняно з профілями, орієнтованими на індивідуалістичні цінності.

6. Побудовано та емпірично перевірено медіаційні моделі, які пояснюють вплив війни на суб'єктивне благополуччя через зниження екзистенційної сповненості та особистої віри у справедливий світ. Цей результат має особливу цінність для психології кризових станів і психологічної підтримки персоналу в умовах тривалого воєнного стресу.

7. Розроблено практично орієнтовану навчальну програму для підвищення кваліфікації HR-менеджерів і керівників ІТ-компаній, спрямовану на осмислення та підтримку суб'єктивного благополуччя працівників.

Загалом наукова новизна роботи є переконливою. Вона полягає не лише у дослідженні недостатньо вивченої групи респондентів – ІТ-фахівців, а й у комплексному поєднанні організаційного, культурного, екзистенційного та кризового вимірів аналізу суб'єктивного благополуччя.

6. Практичне значення отриманих результатів

Практичне значення дисертаційної роботи є беззаперечним і полягає у можливості використання отриманих результатів у діяльності HR-підрозділів, служб психологічної підтримки персоналу, організаційних консультантів, коучів, керівників команд і психологів, які працюють з працівниками ІТ-сфери.

Результати дослідження можуть бути використані під час розроблення програм підтримки суб'єктивного благополуччя працівників, профілактики емоційного дискомфорту, підвищення смислової залученості до професійної діяльності, формування психологічно безпечного організаційного середовища та підготовки керівників до роботи з командами в умовах невизначеності. Особливо значущим є висновок про необхідність підтримки екзистенційної сповненості та особистої віри у справедливість як психологічних ресурсів, що можуть бути цільовими орієнтирами для програм психологічної допомоги.

Практична цінність роботи підтверджується розробленням навчальної програми «Суб'єктивне благополуччя працівників ІТ-компаній», яка може застосовуватися для підвищення кваліфікації HR-менеджерів, HR-партнерів, керівників проєктів, керівників продуктів, бізнес-аналітиків та інших фахівців, відповідальних за організацію роботи персоналу. Матеріали дослідження також можуть бути використані у підготовці психологів у межах навчальних дисциплін, пов'язаних із психологією благополуччя, організаційною психологією та психологією праці.

Окремо слід відзначити психодіагностичну значущість роботи. Підготовлена у межах дисертаційного дослідження українська версія опитувальника «Віра у справедливий світ» отримала психометричне підтвердження і може бути використана як надійний інструмент для подальших наукових і практичних досліджень.

Таким чином, результати дисертації мають практичну спрямованість і можуть бути впроваджені як у сфері організаційного консультування, так і в освітній процес закладів вищої освіти, у програми професійного розвитку керівників та HR-фахівців, а також у психопрофілактичні заходи для персоналу організацій в умовах війни.

7. Повнота викладення основних положень дисертації в опублікованих працях

Основні положення дисертаційної роботи достатньо повно відображені у наукових публікаціях здобувачки. За темою дисертації опубліковано праці у міжнародних виданнях, зокрема у виданні, що індексується у Scopus, а також у фахових виданнях України. Окремі результати дослідження були апробовані на міжнародних та університетських наукових заходах.

Серед публікацій особливо слід відзначити статті, присвячені благополуччю українських IT-фахівців у воєнний час, ролі внутрішніх ресурсів стійкості, вірі у справедливий світ та культурним орієнтаціям. Тематика публікацій безпосередньо відповідає змісту дисертації, а заявлений особистий внесок здобувачки демонструє її участь у зборі даних, аналізі літератури, підготовці текстів, перекладі, редагуванні та апробації результатів.

Опубліковані праці у достатній мірі репрезентують основні наукові результати дисертації, підтверджують їх апробацію та відповідність сучасним вимогам до здобуття наукового ступеня доктора філософії.

8. Дотримання академічної доброчесності

За результатами ознайомлення з дисертаційною роботою та публікаціями здобувачки не встановлено ознак порушення принципів академічної доброчесності. Дисертація містить результати власного дослідження Холманової В.В.; використані ідеї, результати та тексти інших авторів супроводжуються посиланнями на відповідні джерела.

Список використаних джерел охоплює сучасні українські та зарубіжні праці, що відповідають тематиці дослідження. Посилання у тексті подано коректно, а результати емпіричного дослідження представлені як авторські. Підстав вважати роботу такою, що не відповідає вимогам академічної доброчесності, немає.

9. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Дисертаційна робота Холманової В.В. загалом заслуговує на позитивну оцінку. Водночас окремі положення мають дискусійний характер і можуть бути враховані у подальших дослідженнях авторки.

1. У роботі тип організаційної структури визначався на підставі прямої відповіді респондентів щодо типу організації, у якій вони працюють. Такий підхід є прийнятним для первинного групування вибірки, однак у подальших дослідженнях доцільно було б доповнити його більш розгорнутими організаційно-психологічними індикаторами: рівнем централізації, формалізації процедур, автономії працівників, прозорості комунікацій, участі у прийнятті рішень, наявності матричної або проектної структури.

2. Оскільки вибірка охоплює ІТ-фахівців, що працюють у різних українських та міжнародних компаніях з українським капіталом, бажано було б детальніше описати професійно-рольову структуру вибірки: посади, напрями діяльності, управлінський або виконавський статус, досвід роботи, формат зайнятості. Ці характеристики могли б додатково впливати на суб'єктивне благополуччя і ставлення до організаційної структури.

3. У дисертації переконливо показано значення екзистенційної сповненості, однак у практичному розділі можна було б ширше розкрити конкретні психологічні технології її підтримки в організаційному середовищі: індивідуальне консультування, групові інтервенції, смислоорієнтовані практики, супервізійні формати для керівників та HR-фахівців.

4. Інтерпретація культурних орієнтацій як чинників суб'єктивного благополуччя є цікавою та продуктивною. Водночас варто було б чіткіше розмежувати культурні орієнтації як відносно стійкі особистісно-ціннісні диспозиції та як установки, що можуть ситуативно активізуватися під впливом організаційного середовища або воєнних подій.

5. У роботі отримано важливі результати щодо впливу війни на суб'єктивне благополуччя. Проте, з огляду на складність воєнного досвіду, у подальших дослідженнях доцільно враховувати додаткові змінні: місце перебування респондента, досвід вимушеного переміщення, рівень безпекової загрози, втрати, сімейне навантаження, поєднання професійної діяльності з волонтерською або військовою підтримкою.

6. Практична програма, розроблена здобувачкою, є цінною, однак її ефективність у майбутньому варто перевірити за допомогою формалізованої процедури оцінювання: до- та післятестового вимірювання, контрольної групи, аналізу довгострокових змін у показниках благополуччя, екзистенційної сповненості та організаційної залученості.

Зазначені зауваження мають дискусійний і рекомендаційний характер. Вони не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, її наукової новизни, теоретичної значущості та практичної цінності.

10. Загальний висновок

Дисертаційна робота Холманової Вікторії Володимирівни на тему «Психологічні чинники суб'єктивного благополуччя працівників в ІТ-компаніях з різним типом організаційної структури», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за

спеціальністю 053 Психологія, є завершеним, самостійним і актуальним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають теоретичне та практичне значення для психологічної науки і практики.

Дисертація відповідає спеціальності 053 Психологія, вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

З огляду на актуальність теми, обґрунтованість наукових положень, достовірність емпіричних результатів, наукову новизну, практичне значення та належний рівень апробації, вважаю, що Холманова Вікторія Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Офіційний опонент:

заступник директора з науково-дослідної роботи та міжнародних зв'язків,
завідуюча лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України,
дійсний член НАПН України,
доктор психологічних наук, професор,
Заслужений працівник освіти України

Людмила КАРАМУШКА

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 16:12:58 12.05.2026

Назва файлу з підписом: Відгук опонента Карамушки Л.М. pdf.pdf
Розмір файлу з підписом: 8.5 МБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Відгук опонента Карамушки Л.М. pdf.pdf
Розмір файлу без підпису: 8.4 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: КАРАМУШКА ЛЮДМИЛА МИКОЛАЇВНА

П.І.Б.: КАРАМУШКА ЛЮДМИЛА МИКОЛАЇВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 2047608521

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 16:12:57 12.05.2026

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000EF73E800CBE0B106

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підписаний PDF-файл (PAdES)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (PAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.04.06 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна,
доктору психологічних наук, доценту,
завідувачу кафедри загальної психології
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
Олефіру Валерію Олександровичу
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, кандидата психологічних наук, професора, професора кафедри прикладної психології факультету психології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Павленко Валентини Миколаївни на дисертацію Холманової Вікторії Володимирівни на тему: «Психологічні чинники суб'єктивного благополуччя працівників в ІТ-компаніях з різним типом організаційної структури», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження

Дисертаційна робота Холманової Вікторії Володимирівни присвячена актуальній проблемі сучасної психологічної науки - вивченню психологічних чинників суб'єктивного благополуччя працівників ІТ-компаній з різними типами організаційної структури. Актуальність дослідження зумовлена зростанням психологічного навантаження у сфері ІТ, поширенням дистанційних і гібридних форматів праці, високою динамічністю професійного середовища та умовами тривалого воєнного стресу.

Тема дисертації є науково обґрунтованою, своєчасною та відповідає сучасним запитам психологічної науки і практики щодо чинників суб'єктивного благополуччя працівників у високотехнологічному професійному середовищі, у різних організаційних структурах та в умовах тривалого впливу воєнного стресу.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і оформлення

Дисертація Холманової В.В. є завершеною та самостійною науковою працею з логічно вибудованою структурою, що відповідає меті та завданням дослідження. Робота містить вступ, чотири розділи, висновки, список використаних джерел, додатки та анотації українською й англійською мовами.

Актуальність теми, мету, завдання, об'єкт, предмет і гіпотези дослідження належно висвітлено у вступі. Також охарактеризовано методи дослідження, наукову новизну, практичне значення роботи, апробацію результатів і публікації здобувачки.

Теоретичний аналіз чинників суб'єктивного благополуччя працівників ІТ-компаній представлено у першому розділі. Увагу приділено особливостям

суб'єктивного благополуччя в професійній діяльності, ролі організаційної структури компанії, а також таким психологічним чинникам, як екзистенційна сповненість, віра у справедливий світ, віра в силу грошей і культурні орієнтації. Теоретичний розгляд завершується формулюванням емпіричних припущень, перевірених у подальшому дослідженні.

Організацію емпіричного дослідження, характеристику вибірки, психодіагностичний інструментарій і методи статистичної обробки даних описано у другому розділі. Емпіричну вибірку склали 260 ІТ-фахівців українських і міжнародних компаній з українським капіталом.

Основні результати емпіричного аналізу подано у третьому розділі, де представлено результати порівняльного, кореляційного, регресійного, кластерного та медіаційного аналізу. Отримані статистичні зв'язки авторка інтерпретує з урахуванням особливостей організаційної структури, культурних орієнтацій, базових переконань і екзистенційної сповненості працівників.

Практичний аспект дослідження висвітлено у четвертому розділі, де представлено навчальну програму «Суб'єктивне благополуччя працівників ІТ компаній» для HR-фахівців, керівників проєктів, програм, продуктів і бізнес-аналітиків. Практичний блок підсилює прикладне значення дисертації та демонструє можливості використання її результатів в організаційному середовищі.

Загальні висновки відповідають поставленим завданням і відображають основні результати роботи. Дисертація оформлена відповідно до вимог до наукових праць, викладена науковим стилем і характеризується логічністю структури та змісту.

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження відповідає тематиці наукових досліджень кафедри прикладної психології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Психологічні умови оптимального функціонування особистості та спільноти» (номер державної реєстрації 0120U103363). Особистий внесок здобувачки в розроблення цієї теми полягає у вивченні внеску екзистенційної сповненості, базових переконань і соціально-культурних установок у суб'єктивне благополуччя ІТ-працівників з урахуванням типу організаційної структури та впливу війни.

Тематика роботи відповідає напрямку розвитку сучасної психології щодо дослідження психологічних ресурсів особистості, професійного благополуччя, організаційної культури, адаптації до соціальної невизначеності та підтримання оптимального функціонування людини в складних соціальних обставинах.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення та висновки дисертації є достатньо обґрунтованими та забезпеченими дослідницькою логікою, адекватним методичним підходом і використанням сучасних статистичних методів аналізу. Отримані результати

базуються на достатньому емпіричному матеріалі та відповідають поставленим завданням дослідження.

Теоретична частина роботи спирається на сучасні українські та зарубіжні дослідження проблематики суб'єктивного благополуччя, організаційної психології, культурних орієнтацій, віри у справедливий світ та екзистенційної сповненості. Авторка демонструє належний рівень опрацювання наукових джерел і аргументовано обґрунтовує вибір психологічних чинників, включених до емпіричного аналізу.

Емпіричне дослідження виконано із застосуванням стандартизованих психодіагностичних методик та комплексу статистичних процедур, зокрема кореляційного, регресійного, кластерного й медіаційного аналізу.

Висновки дисертації є логічними, аргументованими та узгодженими з результатами емпіричного аналізу. Практичні рекомендації мають прикладне значення та можуть бути використані у сфері HR-практики, організаційного консультування й психологічної підтримки працівників ІТ-компаній.

5. Основні наукові результати, одержані авторкою, та їх новизна

У дисертаційному дослідженні отримано результати, що характеризуються науковою новизною та мають теоретичне й практичне значення. Насамперед заслуговує уваги встановлення відмінностей між психологічними чинниками суб'єктивного благополуччя ІТ-фахівців, які є відносно незалежними від типу організаційної структури, та ті, значення яких залежить від організаційного контексту;

У роботі емпірично показано, що тип організаційної структури не виступає самостійним предиктором суб'єктивного благополуччя працівників ІТ-компаній. Водночас підтверджено провідну роль екзистенційної сповненості та особистої віри у справедливий світ у підтриманні емоційного і когнітивного компонентів суб'єктивного благополуччя.

Авторкою також виявлено специфіку внеску культурних орієнтацій у суб'єктивне благополуччя залежно від типу організаційної структури. Зокрема, для працівників плоских організацій більш значущими виявилися горизонтальні орієнтації, тоді як для ієрархічних структур - вертикальний індивідуалізм.

Окремим результатом є виокремлення профілів культурних орієнтацій ІТ-фахівців та встановлення того, що найвищі показники суб'єктивного благополуччя й екзистенційної сповненості характерні для профілю з домінуванням горизонтального колективізму.

Побудовано та емпірично перевірено медіаційні моделі, які пояснюють вплив війни на суб'єктивне благополуччя через зниження екзистенційної сповненості та особистої віри у справедливий світ. Крім того, у роботі уточнено особливості часової динаміки базових переконань у контексті війни, зокрема відмінності у змінах особистої та загальної віри у справедливий світ, а також віри в силу грошей.

Наукова новизна роботи є переконливою, оскільки дисертація не лише відтворює вже відомі підходи до дослідження благополуччя, а пропонує

багатофакторну модель розуміння суб'єктивного благополуччя ІТ-фахівців у специфічному організаційному та історико-соціальному контексті.

6. Практичне значення отриманих результатів

Практичне значення дисертації полягає у можливості використання її результатів для розроблення програм психологічної підтримки персоналу, удосконалення HR-стратегій і систем управління працівниками ІТ-компаній у стабільних та кризових умовах. Отримані результати можуть бути застосовані HR-фахівцями, керівниками команд, організаційними консультантами та психологами у роботі з ІТ-персоналом, зокрема для профілактики емоційного виснаження, підтримання залученості працівників і формування сприятливого організаційного клімату.

Практичну цінність роботи підсилює розроблення навчальної програми «Суб'єктивне благополуччя працівників ІТ компаній» для HR-фахівців і керівників, а також адаптація української версії опитувальника «Віра у справедливий світ», психометричні характеристики якого були підтверджені.

7. Дотримання академічної доброчесності

Текст дисертації, публікації здобувачки та результати перевірки свідчать про дотримання принципів академічної доброчесності. У роботі коректно оформлено посилання на використані джерела, належним чином розмежовано результати інших дослідників і власні емпіричні дані авторки.

Основні положення дисертації відображено у наукових публікаціях, а використані теоретичні та методичні матеріали мають належне бібліографічне оформлення.

8. Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Апробацію результатів дисертаційного дослідження здійснено на міжнародних і вітчизняних наукових заходах у формі доповідей і тез конференцій. У межах тематики дисертації здобувачкою опубліковано наукові праці, зокрема статті у фахових виданнях України та у міжнародному виданні, що індексується у Scopus. Для дисертації на здобуття ступеня доктора філософії рівень апробації результатів є достатнім.

9. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Дисертаційна робота загалом справляє позитивне враження. Поставленої мети досягнуто, дослідницькі завдання виконано, а отримані результати мають наукову та практичну цінність. Водночас під час ознайомлення з роботою виникли окремі зауваження й питання:

– У дисертації наведено порівняльний аналіз показників суб'єктивного благополуччя в різні періоди воєнного часу, однак представлення результатів часової динаміки видається недостатньо повним. Зокрема, авторка акцентує увагу на зниженні суб'єктивного благополуччя у перший рік повномасштабної війни, проте подальша динаміка цього показника висвітлена недостатньо детально. Доцільним було б більш повно представити результати наступних етапів дослідження та чіткіше описати характер подальших змін показників суб'єктивного благополуччя.

– Визначення організаційної структури компаній здійснювалося на основі суб'єктивної оцінки респондентів. Такий підхід є методично

допустимим, проте використання валідизованих шкал або зовнішніх характеристик організаційної структури дозволило б мінімізувати можливий вплив суб'єктивного сприйняття.

Зазначені зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер, не знижують загальної високої оцінки дисертації та можуть бути враховані здобувачкою у подальших наукових дослідженнях.

10. Загальний висновок

Дисертаційна робота Холманової Вікторії Володимирівни на тему: «Психологічні чинники суб'єктивного благополуччя працівників в ІТ-компаніях з різним типом організаційної структури», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія, є завершеною самостійною науковою працею, що містить науково обґрунтовані результати, має наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність.

Дисертаційна робота відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 за актуальністю теми, змістом, рівнем наукової новизни, ступенем обґрунтованості положень, практичною значущістю та повнотою апробації результатів.

Вважаю, що здобувачка Холманова Вікторія Володимирівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Рецензент:

кандидат психологічних наук, професор,
професор кафедри прикладної психології
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Валентина ПАВЛЕНКО

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ

створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 10:41:05 13.05.2026

Назва файлу з підписом: Рецензія_Павленко В.М._на дисерт Холманової В.В..docx.asice
Розмір файлу з підписом: 21.5 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Рецензія_Павленко В.М._на дисерт Холманової В.В..docx
Розмір файлу без підпису: 16.6 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Павленко Валентина Миколаївна

П.І.Б.: Павленко Валентина Миколаївна

Країна: Україна

РНОКПП: 2040001026

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 20:41:05 13.05.2026

Сертифікат виданий: "Дія". Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг

Серійний номер: 514B5C86A1E5DA1104000000680E1100481CB405

Тип носія особистого ключа: ЗНКІ криптомодуль ІІТ Гряда-301

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Кваліфікований

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.04.06 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
професору Валерію ОЛЕФІРУ
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, доцента ЗВО кафедри прикладної психології факультету психології Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидата психологічних наук (спеціальність 19.00.01 – загальна психологія, історія психології), Севост'янова Павла Олександровича на дисертаційну роботу Холманової Вікторії Володимирівни «Психологічні чинники суб'єктивного благополуччя працівників в ІТ-компаніях з різним типом організаційної структури», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження

Актуальність дисертаційної роботи Холманової Вікторії Володимирівни зумовлена сучасними трансформаціями професійного середовища ІТ-галузі, що супроводжуються змінами організаційних моделей управління, підвищенням вимог до автономності працівників та необхідністю підтримання психологічного благополуччя персоналу в умовах тривалої соціальної нестабільності, спричиненої воєнними подіями в Україні. Сучасні ІТ-компанії дедалі частіше переходять від традиційних ієрархічних моделей до плоских організаційних структур, що змінює характер міжособистісної взаємодії, професійної відповідальності та психологічного навантаження працівників. За таких умов особливого значення набуває дослідження психологічних чинників, які забезпечують підтримання суб'єктивного благополуччя фахівців високотехнологічної галузі.

Попри значну кількість наукових праць, присвячених проблемам суб'єктивного благополуччя та організаційної психології, більшість досліджень або зосереджується на індивідуально-психологічних ресурсах особистості, або аналізує організаційні чинники професійного функціонування, не враховуючи їхньої взаємодії. Дисертаційна робота Холманової В.В. вирізняється комплексним підходом до аналізу суб'єктивного благополуччя ІТ-фахівців, що поєднує дослідження екзистенційної сповненості, базових переконань та культурних орієнтацій у контексті різних типів організаційної структури компаній та умов воєнного часу.

Обрана тема має очевидне теоретичне та практичне значення, оскільки результати представленого дослідження сприяють поглибленню сучасних уявлень про психологічні механізми підтримання благополуччя працівників в умовах професійної невизначеності та кризових суспільних змін, а також можуть бути використані для розробки прикладних програм психологічної підтримки персоналу, корпоративних стратегій управління та HR-практик у сфері інформаційних технологій.

2. Загальна характеристика дисертації

Дисертаційна робота являє собою цілісне, самостійне дослідження. Робота складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, який налічує 152 найменування, з них 126 – іноземними мовами, та 6 додатків. Дисертація викладена на 198 сторінках машинописного друкованого тексту, з яких основний текст займає 163 сторінки. У роботі міститься 19 таблиць та 19 рисунків.

У вступі проведено обґрунтування актуальності теми дослідження, визначено проблему, об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотези та методи дослідження, окреслено наукову новизну та практичну значущість роботи, наведено відомості щодо апробації результатів, публікацій авторки та структури дисертації. Авторкою ґрунтовно обґрунтовано актуальність дослідження в контексті сучасних змін організаційних моделей управління в ІТ-компаніях,

впливу воєнних подій на психологічний стан працівників, а також необхідності вивчення взаємодії індивідуально-психологічних та організаційних чинників суб'єктивного благополуччя.

Перший розділ дисертації присвячено теоретичному аналізу чинників суб'єктивного благополуччя працівників ІТ-компаній. У ньому розкрито феномен суб'єктивного благополуччя працівника в контексті ІТ-індустрії, проаналізовано проблему суб'єктивного благополуччя ІТ-фахівців через призму організаційної структури компанії-роботодавця, а також здійснено аналіз основних психологічних чинників благополуччя. Зокрема, детально розглянуто значення екзистенційної сповненості, віри у справедливий світ, віри в силу грошей та культурних орієнтацій на індивідуалізм–колективізм як чинників суб'єктивного благополуччя ІТ-фахівців. Також приділено увагу проблемі суб'єктивного благополуччя людини в умовах драматичних змін життєвих обставин під час війни. Авторкою здійснено ґрунтовний аналіз сучасних вітчизняних та зарубіжних досліджень, що дозволило сформулювати цілісне теоретичне підґрунтя роботи.

У другому розділі висвітлено організацію емпіричного дослідження суб'єктивного благополуччя працівників ІТ-компаній із різним типом організаційної структури. Зокрема, визначено мету, завдання та гіпотези дослідження, надано характеристику вибірки та процедури збору даних, описано психодіагностичні методи та їхні психометричні властивості. Важливо відзначити, що авторкою використано комплекс сучасних психодіагностичних інструментів для оцінки когнітивного та емоційного компонентів суб'єктивного благополуччя, екзистенційної сповненості, віри у справедливий світ, культурних орієнтацій та віри в силу грошей. Для статистичної обробки даних застосовано доцільні та відповідні завданням математико-статистичні методи.

У третьому розділі дисертації представлено результати емпіричного дослідження суб'єктивного благополуччя працівників ІТ-компаній з різним типом організаційної структури. Авторкою проведено порівняльний аналіз досліджуваних психологічних показників у групах ІТ-фахівців з урахуванням

типу організаційної структури, статі, віку та етапу дослідження. У роботі досліджено внесок культурних орієнтацій, віри у справедливий світ, віри в силу грошей та екзистенційної сповненості у суб'єктивне благополуччя працівників окремо для компаній із плоскою та ієрархічною організаційною структурою. Також дисертанткою було виділено профілі культурних орієнтацій за допомогою кластерного аналізу та проаналізовано їх зв'язок із показниками суб'єктивного благополуччя, екзистенційної сповненості та базових переконань. Крім того, описано результати порівняльного аналізу змін психологічних показників у 2021, 2022 та 2024 роках, а також моделі медіації, що розкривають роль віри у справедливий світ та екзистенційної сповненості як медіаторів впливу війни на суб'єктивне благополуччя IT-фахівців.

Четвертий розділ присвячено практичному застосуванню результатів дослідження. Авторкою розроблено та апробовано навчальну програму «Суб'єктивне благополуччя працівників IT компаній», спрямовану на підвищення кваліфікації HR-менеджерів, HR-партнерів, керівників проєктів та інших фахівців IT-сфери. Матеріали дослідження також впроваджено у процес підготовки фахових психологів у Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна в межах навчальних дисциплін, пов'язаних із психологією благополуччя. Практична спрямованість роботи свідчить про високий рівень прикладної значущості отриманих результатів.

У загальних висновках підсумовано теоретичні та емпіричні результати дисертаційного дослідження, які свідчать про досягнення поставленої мети та реалізацію всіх завдань. Висновки є логічними, науково обґрунтованими та послідовно викладеними, із належним підкресленням наукової новизни, теоретичної та практичної значущості отриманих результатів. Матеріал дисертації викладено відповідно до принципів академічної доброчесності та наукового стилю, а структура й оформлення роботи відповідають вимогам нормативних документів.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації

Наукові положення та висновки, представлені у дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими та достовірними. Вони базуються на ретельному аналізі сучасних наукових джерел, чітко вибудованій методології дослідження та використанні комплексу валідних психодіагностичних методик і статистичних методів обробки даних.

Емпірична частина роботи реалізована на достатньо репрезентативній вибірці ІТ-фахівців, а проведення дослідження у декілька часових етапів дозволило авторці простежити динаміку психологічних показників в умовах воєнного часу. Застосування регресійного, кластерного та медіаційного аналізу забезпечило можливість встановлення складних взаємозв'язків між психологічними чинниками суб'єктивного благополуччя та перевірки запропонованих моделей.

Отримані результати характеризуються внутрішньою узгодженістю та логічністю, а сформульовані висновки переконливо свідчать про досягнення мети дослідження та виконання поставлених завдань. Достовірність результатів підтверджується належною апробацією матеріалів дисертації на науково-практичних конференціях та публікаціями авторки у фахових наукових виданнях.

4. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження та їхня теоретична і практична значущість

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у комплексному вивченні психологічних чинників суб'єктивного благополуччя ІТ-фахівців в умовах різних типів організаційної структури та воєнних соціальних трансформацій.

У роботі вперше розмежовано психологічні чинники суб'єктивного благополуччя, залежні та незалежні від типу організаційної структури компанії; встановлено, що суб'єктивне благополуччя ІТ-працівників безпосередньо не визначається типом організаційної структури компанії-роботодавця; виділено

профілі культурних орієнтацій ІТ-фахівців та визначено їхній зв'язок із показниками благополуччя та екзистенційної сповненості; побудовано та емпірично підтверджено медіаційну модель психологічних механізмів впливу війни на суб'єктивне благополуччя через зниження екзистенційної сповненості та особистої віри у справедливий світ.

Авторкою також уточнено значення культурних орієнтацій для суб'єктивного благополуччя представників української культури, поглиблено розуміння ролі віри у справедливість світу як внутрішнього психологічного ресурсу та встановлено статево-вікові особливості переживання емоційного дискомфорту в умовах війни.

Теоретичне значення роботи полягає у розширенні сучасних наукових уявлень про психологічні механізми підтримання суб'єктивного благополуччя працівників високотехнологічної сфери в умовах кризових суспільних змін та організаційних трансформацій.

Практичне значення результатів дослідження визначається можливістю їхнього використання у діяльності HR-підрозділів, організаційних консультантів, коучів та психологів для розробки програм підтримки персоналу, стратегій управління людськими ресурсами, корпоративних програм мотивації та психологічних інтервенцій, спрямованих на підтримання благополуччя працівників ІТ-компаній. Також важливим практичним результатом роботи є адаптація та психометрична перевірка української версії опитувальника «Віра у справедливий світ».

5. Дотримання академічної доброчесності

Аналіз змісту дисертаційної роботи, публікацій здобувачки та результатів перевірки тексту дисертації на оригінальність засвідчує, що робота є результатом самостійного наукового дослідження, не містить ознак академічного плагіату та відповідає принципам академічної доброчесності.

6. Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження достатньою мірою відображені у наукових публікаціях авторки та апробовані на вітчизняних і міжнародних науково-практичних конференціях. Опубліковані праці повною мірою відображають зміст дисертації, основні положення та результати проведеного дослідження.

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації:

1) Вибір хронології етапів дослідження вимагає більш ретельного обґрунтування. Якщо перехід від першого до другого етапів у високій мірі репрезентує сприйняття учасниками дослідження початку повномасштабного вторгнення, то інтервал між другим і третім етапами, будучи значно більшим, ніж попередній, вміщує набагато більше подій, які могли спричинити нелінійне коливання досліджуваних у роботі параметрів, отже, якщо таке мало місце бути, воно могло лишитися поза увагою, при тому, що це б могло дати додаткову інформацію стосовно детермінації психологічного благополуччя досліджуваних.

2) При описі результатів кореляційного аналізу (с. 95) автор зазначає «...підтримуючим СБ чинником є віра в справедливий світ». Хід думок автора є зрозумілим, - оскільки від початку кореляційний аналіз подається як вивчення пов'язаності суб'єктивного благополуччя з психологічними чинниками у працівників організацій з різним типом організаційної структури. Проте, оскільки такий висновок дається відразу після опису результатів кореляційного аналізу, фрагмент тексту сприймається як такий, що репрезентує висновок автора про причинно-наслідковий зв'язок лише на основі зазначеної обчислювальної процедури.

3) Після кластеризації вибірки автором аналізувалися описові статистики, - зокрема, середні значення, стандартні відхилення та 95% довірчі інтервали. При цьому попереднє застосування критерію Шапіро-Уїлка дозволило встановити невідповідність емпіричного розподілу даних нормальному за більшістю змінних. Аналіз результатів міг би виграти у точності, якби в ході аналізу описових

статистик були також залучені показники, що є менш чутливими до відхилення розподілу від нормального (мода та медіана).

4) Дискусійним є висновок автора щодо позитивної ролі колективізму та негативної ролі індивідуалізму для суб'єктивного благополуччя ІТ-фахівців, оскільки таке трактування може виглядати дещо спрощеним і недостатньо чутливим до специфіки професійного середовища ІТ-галузі. Зокрема, індивідуалістичні орієнтації у сфері інформаційних технологій нерідко пов'язані з високою автономністю, професійною відповідальністю, орієнтацією на особисті досягнення та самостійністю у прийнятті рішень, що, навпаки, може виступати важливим ресурсом професійного розвитку та психологічного благополуччя. Водночас позитивний вплив колективізму також може залежати від конкретного організаційного контексту, стилю взаємодії в команді, рівня підтримки з боку колег та особливостей корпоративної культури. Тобто, констатація зазначеного висновку вимагає залучення ширшого кола чинників.

У цілому дисертаційне дослідження виконано на високому науково-теоретичному рівні, висловлені зауваження не впливають на загальну високу оцінку дисертаційного дослідження. Наукова новизна та практична значущість отриманих результатів залишаються вагомими та не применшуються через наявність наведених вище дискусійних моментів.

8. Загальний висновок

Дисертаційна робота Холманової Вікторії Володимирівни на тему «Психологічні чинники суб'єктивного благополуччя працівників в ІТ-компаніях з різним типом організаційної структури», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, є завершеним, самостійним та актуальним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають вагоме теоретичне та практичне значення.

Дисертація характеризується належним рівнем методологічної обґрунтованості, логічністю структури, цілісністю викладу матеріалу та високою

якістю емпіричного аналізу. Висновки роботи є достовірними, відповідають поставленій меті та завданням дослідження, а отримані результати мають важливе значення для розвитку сучасної психологічної науки та практики організаційної психології.

За своєю актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням, повнотою викладу результатів у публікаціях та відповідністю вимогам до оформлення дисертацій робота відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій».

З огляду на викладене, вважаю, що Холманова Вікторія Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний рецензент, доцент ЗВО
кафедри прикладної психології
факультету психології
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна,
кандидат психологічних наук

Павло СЕВОСТ'ЯНОВ

СЕВОСТ'ЯНОВ ПАВЛО ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Результат перевірки підпису	Підпис вірний
П.І.Б.	СЕВОСТ'ЯНОВ ПАВЛО ОЛЕКСАНДРОВИЧ
РНОКПП	3128420678
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	00:44:27 14.05.2026
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F04000000C4F6D301E39A9207
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований